

Dansk forskning som forbillede

Det går godt for dansk forskning. Faktisk viser en svensk undersøgelse, at dansk forskning er i konkurrence med den hollandske om at gøre Schweiz' forskningsindsats rangen stridig som den med størst gennemslagskraft. Det viser tallene, og det er også gået op for mange i omverdenen. Den svenske rapport fra "Det Kungliga Vetenskapsakademien", der blev udgivet i december 2012, henfører mange af de gode danske resultater til de reformer, vi har gennemført i Danmark de seneste år og til den organisering af vores forskningssystem, vi er kommet frem til. Reformerne har sikret en tydelig universitetsledelse og et godt bevillingsniveau, hvilket har været afgørende for at sikre den nødvendige stabilitet og målrettethed i dansk forskningspolitik. Rapporten peger på en række svagheder ved det svenske forskningssystem og kommer med anbefalinger til, hvordan svensk forskning kan komme videre. I den forbindelse er det fra et dansk synspunkt interessant at læse, at Danmark i den svenske rapport ses som et forbillede.

Rapportens hovedtese er, at det svenske system er alt for præget af kortsigtede, strategiske forskningsmidler, og det er rapportens hovedpåstand, at smertepunktet for et velfungerende forskningssystem ligger ved en 60/40 fordeling. Det er således rapportens ærinde at hævde, at hvis mere end 40 % af de offentlige forskningsmidler gives i konkurrence, er der alvorlig risiko for, at systemet skævvrides i en grad, der på et tidspunkt vil kunne aflæses i tallene for den gennemslagskraft, forskerne i systemet kan forventes at få.

Det svenske problem

Den svenske rapport konkluderer, at Sveriges produktion af ny banebrydende forskning er stagneret og har tabt betydeligt terræn til Danmark, Holland og Schweiz. Det er således rapportens påstand, at mens Sverige i efterkrigsårene var førende indenfor europæisk forskning, særligt naturvidenskab, er situationen i Sverige nu kritisk. Forklaringen bag denne relative deroute for svensk forskning ser rapportens forfattere i en række forhold i Sverige - den politiske styring, finansieringsmodellen, ledelsesmekanismer på universiteterne samt rekruttering og mobilitet på universitetsniveau - som på forskellig vis adskiller sig fra blandt andet de danske forhold.

Frem til de tidlige 1990'ere udgjorde basismidler angiveligt 80-90 % af de samlede midler til forskning på universiteterne i Sverige. I de følgende år oplevede den svenske universitetssektor drastiske besparelser med store omvæltninger til følge. I dag udgør eksterne midler 51 % af de svenske universiteters forskningsmidler, og det underminerer i følge rapporten de svenske universitetsledelsers muligheder for at opstille strategiske mål og satse på potentielt frugtbare forskningsområder. Samtidig har der over de seneste årtier udviklet sig en kompleks ledelsesform på universiteterne, ligesom en række besparelser har betydet, at unge forskeres karrieremulighe-

der på universiteterne i Sverige blev begrænsede og afhængige af eksterne finansieringskilder.

Det er rapportens vurdering, at beslutningstagerne siden har forsøgt at råde bod på situationen, men at alene det forhold, at fakulteterne i Sverige er så afhængige af at kunne tiltrække eksterne midler, betyder, at der ikke kan tages strategiske beslutninger på universitetsniveau, om hvilke emner og områder man vil prioritere – det afhænger alene af, hvilke krav der følger med den eksterne finansiering. Det er rapportens opfattelse, at de svenske universiteter i dag må ses som "forskerhoteller".

Byg videre på succesen

Rapportens forfatter henviser til udviklingen i Danmark, som de mener, har været markant anderledes med danske beslutningstagere, der har formået at forny og gentænke forskningssystemet, således at banebrydende dansk forskning i dag indtager en stærk position i international sammenhæng.

Det er skitseret i rapporten, at også for dansk forskningspolitik har en krise – nemlig i 1980'erne – været afgørende. I begyndelsen af 1990'erne gennemførtes en markant ændring af styringsmekanismerne bag dansk forskning. Ændringerne var en del af en større forandring i dansk politik. Det betød store investeringer i grundforskningen og en omstrukturering af forskningsinstitutionernes institutionelle opbygning. Igennem de seneste to årtier er det danske forskningssystem blevet gentænkt via en kombination af tilførsel af ressourcer og ledelsesreformer, der blandt andet er begrundet i stor politisk interesse for dansk forskningspolitik. Det er disse reformer, der i følge rapporten har muliggjort dansk forsknings indtog på den internationale scene.

Med universitetsreformen i 1993 kom det første markante opgør med den decentrale beslutningsstruktur, der dominerede på universiteterne. Ledelsesstrukturen på universiteterne blev forandret, og det samme gjaldt forholdet mellem universiteterne og staten, hvorved universiteterne på den ene side fik mere autonomi til at beslutte sin interne organisering, og ledelsen fik mere indflydelse på rekrutteringen af videnskabeligt personale, men på den anden side blev bundet op på udviklingskontrakter og på at opgøre sine aktiviteter efter en række indikatorer – f.eks. vedrørende forskningens omfang og gennemslagskraft.

Den svenske rapport konkluderer i øvrigt, at en tydeligere og samtidig akademisk forankret ledelse på de danske universiteter har været afgørende for at udstikke og gennemføre de forskningsstrategiske målsætninger, som universiteterne og politikerne har opstillet. Samtidig finder rapporten, at det herigennem er lykkedes at opdyrke en akademisk kultur, der understøtter fremragende forskning. Rapporten fra det svenske videnskabelige akademi deler således tydeligvis ikke den bekymring, som engang imellem bliver luftet i Danmark, nemlig at den klarere ledelsesstruktur indvirker negativt på forskernes udfoldelsesmuligheder.

Det er klart – og fremgår også af den svenske rapport – at et kerneelement i dansk forsknings optur har været de øgede ressourcer. De ekstra midler er for en stor dels

vedkommende blevet kanaliseret ud igennem stærkt konkurrenceprægede ordninger med klart definerede mål. De øgede midler har samlet set medført en massiv stigning i antallet af forskere og en fordobling af post.doc'er og ph.d.'er.

Men rapporten konkluderer, at fordi omkring 60 % af forskningsmidlerne i dag tilgår universiteterne i form af basismidler, som de selv råder over, har ledelserne haft mulighed for at arbejde strategisk og med fokus på særligt frugtbare forskningsfelter.

Det er naturligvis både tankevækkende og opmuntrende for en dansk rektor at læse den svenske rapport, der klart ser Danmark og den danske udvikling som et forbillede. Men det er dog ikke sådan, at alt i Danmark er rosenrødt set fra Sverige: F.eks. finder rapporten, at vi står over en stor udfordring med at bibeholde de ekstra ressourcer på langt sigt. Ligesom det forhold, at de ekstra midler er blevet kanaliseret igennem eksterne finansieringsordninger, har forøget antallet af forskere, der er afhængige af eksterne midler. Hvis det mønster fortsætter, vil det skubbe Danmark over i en situation som den i Sverige, hvor flertallet af de universitetsansatte forskere er afhængige af eksterne midler. I dag er 40 % af dansk forskning afhængig af eksterne midler, og dette tal forventes at stige. Hvis dette tal stiger, så basismidlerne kommer under 60 % af de samlede midler, risikerer man at underminere universitetsledelsernes muligheder for at arbejde strategisk og sikre, at Danmark også i fremtiden kan bidrage med banebrydende forskning på højeste internationale niveau. Det er den svenske rapport synspunkt, og vi er faktisk helt enig i denne betragtning.

Danmark har investeret massivt i forskning i det sidste årti, men har gjort det på en sammenhængende måde ved at allokere ressourcer på grundlag af videnskabelig udmærkelse og potentiale. Universiteterne er blevet styrket med flere ressourcer og stærkere interne ledelsesmekanismer. Vi kan måske også tillade os at notere, at det går godt med de videregående uddannelser. The Lisbon Council viser, at Danmark ligger i top 3 sammen med Australien og Finland, hvad angår adgang og lighed, og OECD viser, at Danmark sammen med Japan og Korea ligger i top 3, hvad angår samlet gennemførselsprocent. Ikke så ringe endda. Nu gælder det om holde kursen og sikre, at de danske universiteter også fremover har værktøjerne til at tage langsigtet og strategisk ansvar for den offentligt finansierede forskning i Danmark. Gør vi det, kan vi fortsat konkurrere med de bedste.

Rektor Jens Oddershede, SDU – formand for Rektorkollegiet i Danske Universiteter & Rektor Lauritz B. Holm-Nielsen, AU - næstformand for Rektorkollegiet